

A TISZTKÉPZÉS ELŐTT ÁLLÓ ÚJ KIHÍVÁSOKRÓL - A KÜLFÖLDI ÉS HAZAI TAPASZTALATOK ALAPJÁN

NAPJAINK ÉS A KÖZELJÖVŐ európai tisztképzése előtt álló új kihívásokról, a kínálózó válasz alternatívákról és tanulságokról, valamint a magyar katonai felsőoktatási rendszer átalakulásával összefüggő dilemmák szakszerű megoldásának lehetőségeiről és eddigi tapasztalatairól gondolkodtak együtt 11

nemzet képviselői azon a nemzetközi tudományos konferencián, melynek a Honvédelmi Minisztérium (HM) Dunaparti Üdülője adott otthont Gödön, 2001. november 27-30. között.

A HM Oktatás és Tudományszervező Főosztálya (HM OTF), a European Research Group on Military and Society (ERGOMAS) *"Katonai hivatás"*-munkacsoportja, valamint a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Társadalomtudományi Intézetének (ZMNE TTI) Szociológia tanszéke által eredetileg három munkanyelven (angolul, oroszul és magyarul), közösen szervezett tanácskozás megrendezésére a Magyar Tudomány Napja alkalmából lebonyolított egyetemi rendezvénysorozat záró programjaként került sor. A tudományos konferencia két program szerves összeillesztésének eredményeként jött létre. Az ERGOMAS munkacsoport tanácskozásának címe *"Az európai tiszt és az új típusú feladatok kihívásai"*; míg a HM OTF és a ZMNE TTI közös tudományos konferenciájának munkacíme *"A magyar katonai felsőoktatási rendszer és az új évezred kihívásai"* volt.

A nemzetközi tudományos konferencia házigazdáiként Dr. Farkas Tivadar, a HM Humánpolitikai Helyettes Államtitkára (HM HPHÁT) és Prof. Dr. Szabó Miklós akadémikus, a ZMNE rektora vállaltak aktív szerepet. A tanácskozás díszvendége az ERGOMAS munkacsoport vezetője, Prof. Giuseppe Caforio, az olasz haderő nyugalmazott tábornoka volt.

A konferencián rendkívül színvonalas előadásokat tartó külföldi vendégek mindegyike tagja az ERGOMAS-nak. Ez az eredetileg 1988-ban alapított hírneves nemzetközi kutatószervezet tömöríti azokat az európai társadalomkutatókat (szociológusokat, közgazdászokat, jogászokat, pszichológusokat, stb.) és a hadtudomány különböző részterületeinek művelőit, akik a multi-diszciplinaritás igényével, a társadalomtudományok kutatás-módszertani eszköztárának alkalmazásával igyekeznek vizsgálni a hadseregek és a polgári társadalmak közötti viszonyrendszerek alakulásának nemzeti sajátosságait és nemzetközi trendjeit. A szervezet szociológus előképzettségű tagjai szoros kapcsolatot tartanak fenn a Nemzetközi Szociológiai Társaság (International Sociological Association, ISA) 1. sz. katonaszociológiai kutatási bizottságával (Research Committee No. 01 on "*Armed Forces and Conflict Resolution*").

Az ERGOMAS mára hét munkacsoportban összesen több mint száz tagot számlál. A hét munkacsoport az alábbi témakörök köré szerveződve végez empiria-orientált, nemzetközi összehasonlító elemzéseken alapuló kutatómunkát: "*Katonai hivatás*", "*Morál, kohézió és vezetés*", "*A fegyveres erők demokratikus kontrollja*", "*Katonák a béketámogató műveletekben*", "*Globalizáció, lokalizáció és konfliktusok*", "*Közvélemény, tömegtájékoztatás, és a hadsereg*", valamint "*Nők a hadseregben*". Az ERGOMAS-tagok szinte mindegyike a saját (európai NATO-, EU-, EBESZ-és/vagy Pfp-tag) országában valamely ottani magas presztízsű polgári ill. katonai felsőoktatási intézmény ill. kutatóintézet vezető kutatójaként ill. oktatójaként dolgozik. Ugyanakkor vannak olyan tagjai is a szervezetnek, akik (akár a közelmúltban, akár jelenleg is) magas rangú védelempolitikai döntéshozói ill. intézményvezetői pozíciókat töltenek be (pl. Prof. Anton Grizold, a mostani szlovén honvédelmi miniszter).

A gödi konferenciára az érdeklődő ERGOMAS-tag kollégák előzetesen Ausztriából, Bulgáriából, Csehországból, Franciaországból, Görögországból, Hollandiából, Nagy-Britanniából, Németországból, Olaszországból, Romániából, Svájcban, Szlovéniából és az USA-ból jelezték részvételi szándékukat. (Utóbb sajnos egy amerikai, egy brit, egy francia és egy osztrák kolléga váratlanul közbejött hivatalos elfoglaltsága miatt le kellett, hogy mondja az utazását. Így pl. az amerikai származású Prof. Dana Eyre-t, az ENSZ Főtitkár Koszovó Újjáépítéséért és Gazdasági Fejlesztéséért Felelős Különmegbízottjának a helyettesét és politikai főtanácsadóját, a Koszovóban a konferencia kezdete előtt két nappal váratlanul bekövetkezett új fejlemények azonnali kezelésének hivatalos kényszere és a helyi időjárás drámai romlása egyaránt maradásra kényszerítette.)

A konferencia hivatalos megnyitójára november 29-én (csütörtökön) került sor. Ekkor Dr. Farkas Tivadar (HM HPHÁT), a konferenciát vendégül látó országot képviselő elnök és Prof. Giuseppe Caforio nyá. dandártábornok, az ERGOMAS "*Katonai hivatás, új kihívások és a társadalmi legitimitás*" munkacsoportjának vezetője, mint elnöklő vendég tartott megnyitó beszédet. Ezt követően a délelőtti folyamán plenáris üléssel folytatódott a nagy sajtó-érdeklődéssel kísért konferencia.

A megnyitó és a plenáris ülések levezető elnöki tisztségét Dr. Szilárd István vezető főtanácsos, a HM OTF vezetőjének helyettese látta el.

A bevezető előadásokat az alábbi négy személy tartotta. Először Dr. Nagy Miklós ezredes, a HM Védelempolitikai Helyettes Államtitkárának (HM VPHÁT) képviselője emelkedett szólásra, aki *a magyar NATO-tagsággal összefüggő aktuális védelempolitikai kérdésekről* tartott előadást. Őt követte Dr. Giuseppe Caforio, nyugállományú dandártábornok, aki annak a nemzetközi összehasonlító vizsgálatnak az eredményeiről szolt, melynek célja az volt, hogy megvizsgálják az egyes nemzeti haderőkben *a tisztek elméleti és gyakorlati felkészítésének tapasztalatait nem háborús szintű katonai hadműveletek végrehajtására*. A plenáris ülés harmadik előadója Dr. Michaela Matei főtanácsadó úrnő, a román Védelmi Minisztérium Biztonsági és Védelempolitikai Főosztályának vezetője volt, aki a Román Köztársaság Védelmi Minisztériuma Védelempolitikai Államtitkárának képviselőjeként emelkedett szólásra. Az általa ismertetett tanulmány, mely *"A védelempolitika fejlődése: a fegyveres erők régi és új feladatai"* címet viselte, plasztikusan mutatta be, hogy miként látják a kérdéskört vezető román biztonságpolitikai szakemberek. Dr. Farkas Tivadar (HM HPHÁT) pedig azt taglalta előadásában, hogy vajon miféle hatást gyakoroltak *az 1989-2001. közötti időszak politikai változásai a Magyar Honvédség humánpolitikájának alakulására*.

A plenáris ülés második felében két külföldi meghívott és két hazai szakember emelkedett szólásra. Dr. Karl Haltiner, a zürichi Szövetségi Katonai Főiskola professzora érzékletesen és megannyi adattal

alátámasztva irányította rá figyelmünket azokra a trendekre és korábban csupán félig feltárt ok-okozati összefüggésekre, melyek az 1970-2000 közötti időszakban *a tömeghadseregek hanyatlásához* vezettek Európában. Prof. Marjan Malesic, a Ljubljani Egyetem Társadalomtudományi Fakultása Védelmi Kutató Központjának vezetője Szlovénia példáján mutatta be részletesen, hogy milyen tipikus érvek és ellenérvek csaptak össze az elmúlt évtizedben s még a közelmúltban is a *"sorkötelezettség versus hivatásos hadsereg"*-témakör kapcsán fel-felizzó viták során. Prof. Sándor Vilmos határőr ezredes, a ZMNE oktatási rektorhelyettese *a magyar katonai felsőoktatás előtt álló új kihívásokról és lehetőségekről* vázolt fel egy átfogó, tárgyyszerű összefoglalót. Dr. Matus János, a

ZMNE Biztonsági és Stratégiai Tanulmányok tanszékének professzora pedig arra vállalkozott, hogy bemutassa: véleménye szerint milyen lesz *a jövőbeni katonai missziók nemzetközi környezete* - és ennek függvényében miként változik majd esetleg annak a *tudáskészletnek a tartalma*, amelyet a modern és posztmodern kor katonatisztjeitől megkövetelhetünk.

Délután szekció ülésekkel folytatódott a konferencia. A konferencia résztvevői két szekcióban hallgatták meg a meghívott külföldi és hazai vendégek 20-25 perces előadásait, majd pedig mód nyílt a vitára. Az 1. sz. szekcióban gyakorlatilag az ERGOMAS munkacsoport ülése folyt *"Az európai tiszt és az új feladatokkal összefüggő kihívások"* címmel. A 2. sz. szekció, a HM OTF és a ZMNE Társadalomtudományi Intézet Szociológia tanszéke közös szervezésében *"A magyar katonai felsőoktatási rendszer - az új millennium kihívásai előtt"* témakör kapcsán felmerülő potenciális dilemmák számbavételét és kínáló megoldási módzataik számbavételét tűzte ki célul.

A konferencia különféle rendű-rangú meghívott vendégeitől, előadóitól és hallgatóságából visszaérkezett információk alapján úgy tűnik, hogy nem csak nekem támadt anno az az érzésem, hogy a résztvevők igencsak ki is használták a szekció ülések adta remek vitalehetőségeket. Nem egyszer nem csupán a kávészünetekben folytatták az időnként parázs diskurzust, de volt, hogy az étkezések alatt, sőt a csütörtök estére beiktatott budapesti városnézés közben sem szakadt meg az érintettek között a disputa.

Itt tartom fontosnak kiemelni, hogy a konferencia során mindvégig rendkívül fontos szerep hárult az előzőleg felkért külföldi és hazai *szekció-vezetők*re. Ezeknek a rutinos vitavezetőknek ill. moderátoroknak képeseknek kellett lenniük arra, hogy kellő nemzetközi ill. hazai szakmai presztízs birtokában, hozzáértő módjára, kulturáltan, ámde határozottan irányt szabjanak, majd a megfelelő mederben meg is tartsák szekciójukban az esetlegesen kirobbanó, vagy elfajulással ill. parttalaná válással fenyegető vitáknak. Így utólag is külön köszönet illeti ezért az 1. szekció vezetőit, Prof. Marjan Malesicet és Prof. Ljubica Jelusicot, valamint a 2. szekció vezetőit, Dr. Szilárd István vezető főtanácsost (a konferencia szervezésében rendkívül aktív szerepet vállaló HM OTF főosztályvezető helyettesét) és Prof. Malomsoki József nyugállományú ezredest (a konferencia másik szervező szervének, a ZMNE TTI Szociológia tanszékének vezetőjét).

A. Az 1. sz. szekcióban, az ERGOMAS munkacsoport első és második munkanapokon tartott ülésein számos külföldi kolléga számolt be friss kutatási eredményeiről. Ebben a szekcióban alapvetően három fő vizsgálati kör kapcsán hallgathattak előadásokat az érdeklődők. Egyrészt általánosabb, inkább elméleti jellegű fejtegetéseket arra vonatkozóan, hogy vajon miféle *új típusú kihívások* elé kerültek napjainkban a modernitás hadseregei és maga a *katonai professzionalizmus*. Másrészt ún. "case-study"-kat hallgathattunk meg arra vonatkozóan, hogy milyen átfogó átalakulási folyamatok történtek az egyes

országokban a fent említett kérdéskörök kapcsán. Harmadrészt arra is volt példa, hogy rövid kutatási összefoglalókat tártak az egybegyűltek elé azok az inkább empiria-orientált kutatók, akik egy-egy speciális rész kérdés kapcsán az elmúlt egy-két esztendőben valamilyen vizsgálatot hajtottak végre akár önállóan, akár a nemzetközi kutatói csoport részeseiként.

a) Az első, inkább nagy összefüggéseket feltáró előadástípus klasszikus megtestesítője volt a korábban már említett Prof. Karl Haltiner mellett Dr. Rene Moelker, a bredai Holland Királyi Katonai Akadémia professzora, aki modern és posztmodern kor katonáinak skizofrén helyzetéről értekezett. Részben ide sorolható Dr. Guntram Werthernek, a *Pennsylvania State Executive Programs* Németországból az USA-ba származott vezető kutatójának az előadása is, aki számos megszívlelendő tanácsot adott saját tapasztalatai alapján az egybegyűlt kollégáknak arra vonatkozóan, hogy miként érdemes *tanítani a nemzetközi változások elemzését*, hogy az eredmény egy, módszertanilag megfelelőképpen megalapozott, minden szükséges tényezőt egyszerre, kölcsönhatásukban vizsgáló, s ezért kellő pontosságú becsléseket eredményező, cél- és eszköz-orientált, *integrált tanulási folyamat* legyen.

b) A második, alapvetően átfogó országtanulmányokat bemutató előadástípust preferáló kutatók közé sorolható Ljubica Jelusic, Marie Vlachova, Jürgen Kuhlmann, Dimitrios Vasilios Smokovitis és Yantsislav Valtchev Yanakiev:

● Prof. Ljubica Jelusic, a Ljubljana-i Egyetem Társadalomtudományi Fakultása Védelmi Kutató Központjának vezető kutatója (s egyúttal a szlovén honvédelmi miniszter egyik legfőbb tanácsadója), arról számolt be, hogy Szlovéniában miként láttak hozzá és hogyan igyekeznek megfelelni a modern és posztmodern kor új típusú kihívásaiból fakadó követelményeknek az ország közelmúltban elnyert függetlenségéhez vezető, szerbek ellen vívott ún. "6 napos honvédő háborút" követően az új *nemzeti tisztikar létrehozása ill. képzése* során.

● Dr. Marie Vlachova, aki jelenleg a Fegyveres Erők Demokratikus Kontrolljának Genfi Központjában vezető kutatója, korábban pedig a Cseh Köztársaság Honvédelmi Minisztériuma Kutatási Főosztályának vezetője volt, *a cseh katonai oktatási rendszer reformjának* pozitív és negatív tapasztalatairól beszélt.

● Dr. Jürgen Kuhlmann nyá. alezredes, a Müncheni Egyetem oktatója azokat a dilemmákat mutatta be, amelyek a Baudissin-i "*egyenruhás állampolgár*"- koncepció mai érvényesülésével kapcsolatosak és - egyebek között - az Innere Führung rendszerének a hatékonyabbá tétele érdekében tett lépéseket eredményezték a Bundeswehren belül.

● Prof. Dimitrios Vasilios Smokovitis nyá. vezérőrnagy, az athéni székhelyű Diplomáciai és Stratégiai Kutatások Központjának vezető kutatója *a katonai*

oktatás és kiképzés görög hadseregen belüli pillanatnyi helyzetéről számolt be az egybegyűlteknél.

● Dr. Yantsislav Valtchev Yanakiev, a szofiai "Rakovski" Katonai Akadémia Védelmi Kutatások Intézetének vezető kutatója pedig az alábbi beszédes címet adta előadásának: *"Bolgár tiszték és az új feladatokkal összefüggő kihívások: a civilek és a katonák attitűdjeinek összehasonlító elemzését célzó kutatások adatainak alapján."*

Ebben a szekcióban kért és kapott szót továbbá a külföldi kollégák mellett Kállai László ezredes, a HM OTF Tanfelügyeleti osztály vezetője is, aki a hazai viszonyokra vonatkozó *"case-study"*-val szolgált. Nagy érdeklődéssel hallgatott előadásának címe *"A magyar katonai oktatási és képzési rendszer új kihívásai"* volt.

c) Az 1. szekcióban az előadók harmadik csoportja olyan rövid *kutatási összefoglalókat* mutatott be az egybegyűlteknél ill. kutatási eredményeikből olyan részeredményeket tártak az érdeklődők elé, amelyekről úgy vélték, hogy hasznos adalékokkal szolgálhatnak a közös cél, az európai tisztképzés és a professzionalizmus hatékonyabbá, a kor kihívásainak még inkább megfelelővé tétele érdekében. Ennek jegyében születtek Dr. Renzo Giorgi, Ivan Hostnik és ezen sorok írójának előadásai. A három előadó egyazon nemzetközi kutatási projectnek, az olasz-szlovén-magyar békefenntartó dandár felállítását megelőző empirikus szociológiai vizsgálatnak a résztvevője volt: Dr. Renzo Giorgi, a római Stratégiai Kutató Központ (CeMiSS) kutatója az olasz, Ivan Hostnik, a ljubljana Stratégiai Kutatások Központjának kutatója a szlovén; míg ezen sorok szerzője a magyar kutatási adatok saját szempontú elemzésének eredményeit mutatta be röviden.

B. A konferencia 2. sz. szekciója, amely a HM OTF és a ZMNE

Társadalomtudományi Intézet közös szervezésében folytatta munkáját, az eredeti célkitűzéseknek megfelelően *"A magyar katonai felsőoktatási rendszer - az új millennium kihívásai előtt"* munkacímet fogadta el. A résztvevő előadók egy része a honvédelmi közigazgatás (HM/VK) kiemelt döntéshozói ill. döntéshozói pozícióiból, másik alcsoportja pedig a hazai un. "akadémiai" szféra vezető kutatói gárdájából került ki.

a) A védelmi közigazgatásnak a konferencia központi témakörével összefüggő részterületein kiemelt döntéshozói ill. döntéshozói pozíciókban tevékenykedő előadók közül külön is kiemelném az alábbiakat:

● Szelekovszki Ernőnek, a HM Társadalmi Kapcsolatok és Kulturális Főosztály vezetőjének élvezetes előadását, melynek tárgya *"A nemzetvédelem és a társadalom kapcsolata - az új millennium tükrében"* volt.

Dr. Krizbai János ezredesnek, a HM Humánpolitikai Főosztály helyettes vezetőjének rendkívül színvonalas előadását, melyben az előadó azokról a pozitív és negatív tapasztalatokról beszélt, amelyek *a Magyar Honvédség humán stratégiájának gyakorlati érvényesülését* segítik ill. gátolják.

- a HM HVK Személyügyi Csoportfőnökének képviselőjében megszólaló Scharek Ferenc ezredesnek *a tiszti szerepkör változásairól* szóló előadását.

- a MH Légierő Parancsnokság parancsnokának megbízásából előadó Benyó György ezredes prezentációját, aki *a légierőnek a szakemberképzéssel kapcsolatos koncepcióját* vázolta.

- a MH Szárazföldi Parancsnokság parancsnokának képviselőjeként Hadászi László ezredes rajzolta elénk plasztikusan azt a víziót, amelynek tárgya *a tisztekkel szembeni új kihívások rendszere a szárazföldi csapatoknál*.

- Somkutas Róbert alezredes, a HM HVK Hadműveleti Csoportfőnökének képviselőjének tárgyszerű előadását.

- Azt a rendkívül színvonalas előadást, amelyet Prof. Siposné Dr. Kecskeméthy Klára ezredes, a HM OTF Katonai Képzési Osztályának vezetője tartott *"Az oktatás és képzés adaptációja a NATO-standardokhoz"* címmel.

- Jobbágy Zoltán őrnagy, a HM Humánpolitikai Főosztály munkatársának számos kérdést indukáló előadását, aki arra vállalkozott, hogy *a karrier-modell megvalósításának gyakorlati lépéseiről* adjon összefoglalót.

A hazai un. "akadémiai" szféra vezető kutatói gárdáját több, remek előadást tartó kolléga reprezentálta. Közülük külön is kiemelném az alábbiakat:

- Prof. Dr. Szabó János nyá. ezredest, a HM Stratégiai Védelmi Kutató Hivatalának főigazgatóját, aki *"Az értékrendszer átalakulása - a párt-tömeghadseregtől a professzionális haderőig"* címmel prezentálta saját elképzelését a társadalmi és szervezeti értékrendszer elmúlt évtizedben történt átalakulásáról.

- Prof. Harai Dénes, a ZMNE Társadalomtudományi Intézet főigazgatójának rendkívül színvonalas előadását, melynek címe *"Biztonság, képzés, pedagógia"* volt.

- Végül, de nem utolsó sorban Kanyó Lászlónénak, a ZMNE Szociológia tanszék adjunktusának *"A tiszti hallgatók pályaválasztásának néhány jellemzője"* címmel, élvezetes stílusban előadott, saját kutatási adatokon alapuló előadását.

A nemzetközi tudományos konferencia utolsó előtti etapjában a tanácskozáson felmerült *viták összegzésére és a szakmai zárszóra került sor* egy plenáris ülés keretében. Előbb *a szekcióvezetők összefoglalói* következtek, majd a külföldi és

hazai résztvevők szempontjából történő összegzésre került sor. Ennek jegyében rövid, lényegre törő összegzést adtak az általuk vezetett szekciók kétnapos munkájáról (az 1. szekciót felváltva vezető) Marjan Malesic és Ljubica Jelusicot professzorok, valamint a 2. szekció vezetői tisztét egymást követően betöltő Dr. Szilárd Istvánt vezető főtanácsos és Malomsoki József professzor.

Ezt követően került sor a külföldi és hazai szakmai summázatok megfogalmazására. Az ERGOMAS részéről Dr. Giuseppe Caforio vállalkozott az elhangzottak saját szempontú összegzésére - majd egy új nemzetközi kutatási project indítását javasolta. Magyar részről Prof. Dr. Szabó Miklós akadémikus, a ZMNE rektora foglalta össze a kétnapos tudományos tanácskozás legfőbb hozadékait, majd bejelentette, hogy a ZMNE a maga részéről örömmel csatlakozik az ERGOMAS képviselőjének a nemzetközi kutatás beindítására vonatkozó kezdeményezéséhez. A tanácskozás "záróakkordjaként" a konferenciát vendégül látó országot képviselő elnök nevében Dr. Szilárd István vezető főtanácsos mondott elnöki zárszót, majd elkészítette a résztvevőktől.

A nemzetközi konferencia óta eltelt rövid időtávból visszatekintve a tudományos tanácskozást rendkívül hasznosnak és igen eredményesnek ítélem. A konferencián elhangzott, döntően empirikus kutatási eredményeken alapuló előadások megerősíteni látszanak azt az elképzelést, mely az alábbi módon summázható:

A. Napjainkban Európa szinte minden hadseregében olyan *új kihívások* elé került a *katonai professzionalizmus*, melyek felvetették annak szükségességét, hogy az erre illetékes döntéshozók:

a) Az *euro-atlanti integrációs rendszer* átalakítása, az új típusú *"közös európai védelmi identitástudat"* mielőbbi kialakítása, a hadseregek széles értelemben vett *társadalmi legitimitációjának* fokozása, valamint *hatékonyabb társadalmi-szervezeti működésének* elérése végett újraértékeljék a társadalmi közvélekedés s a politikai hatalom által *a hadseregeknek szánt régi és új feladat- ill. szerepköröket s az új kihívásoknak való maradéktalan megfelelés érdekében működtetendő egyes szervezeti alrendszereket.*

b) Haladéktalanul modernizálják a hadseregen belül *a szervezeti menedzsment* szervezet- és intézményrendszerének működési elveit, majd kialakítsák a legmegfelelőbb szervezeti struktúrát, valamint átgondolják, hogy milyen emberi és állampolgári jogok illetik meg a fegyveres erők ill. egyéb rendvédelmi szervek tagjait.

B. Ugyanakkor egyre nyilvánvalóbbá válik az is, hogy (a modern kor hadseregeinek kényszer-szülte funkcióváltásaival illetve bővülésével összhangban) a katonai oktatási ill. képzési rendszerben szintúgy paradigmaticus jellegű változtatásokra van szükség egyebek között azért is, mert:

a) Az új típusú feladatok nem csupán más szakmai-technikai jellegű tudáselemeket, jártasságokat és készségeket követelnek meg a hadseregek tagjaitól, de szükségessé vált az addigi 'hagyományos' professzionális katonai érték-, norma- és attitűdrendszer bizonyos mérvű korrekciója is, hogy a katonák megfeleljenek az új feladatokból fakadó kihívásoknak.

b) Szinte minden, az Euro-atlanti Partnerségi Tanácsban résztvevő országban megnőtt és intézményesült azok tábora, akik a hivatásos katonát mint felelős, egyenruhás állampolgárt javasolják kezelni. Ezen koncepció alapján a katonában a nemzeti elkötelezettség, önkritikusság és önmérséklet mellett állampolgári tudatosságnak is kell munkálkodnia. Ráadásul a konferencián elhangzott számos előadás alapján úgy tűnik, hogy különböző szintű döntéselőkészítői és döntéshozói fórumokon külföldön és itthon egyaránt fontosnak tartják, hogy a katonai felsőoktatási rendszerekben folyó oktató-kiképző és nevelőmunka nyomán képessé váljanak a hivatásos katonák a viselkedés- és társadalomtudományok terén szerzett magas fokú ismereteiket alkalmazni, amikor a katonai akciók nemzetközi politikai, társadalmi ill. diplomáciai kontextusaival kapcsolatban is nagyfokú érzékenységet, alkalmazkodó- és önálló döntési képességet mutató vezetőként ill. "a fegyveres erőszak eszköztárszerének menedzsereként" kell, hogy tevékenykedjenek.

Végül, de nem utolsó sorban a konferencia egyik szervező intézményének, a ZMNE Társadalomtudományi Intézet Szociológia tanszékének nevében itt és most szeretnék köszönetet mondani azoknak, akik jelentős anyagi és erkölcsi segítséget nyújtottak a nemzetközi tanácskozás előkészítése és lebonyolítása időszakában.

Mindenek előtt köszönet illeti Dr. Farkas Tivadar, HM Humánpolitikai Helyettes Államtitkár urat, aki elvállalta a konferenciát vendégül látó országot képviselő elnök szerepkörét és rendkívül színvonalas előadást tartott, valamint Prof. Dr. Szabó Miklós akadémikus urat, a ZMNE rektorát, aki a tanácskozás másik házigazdájaként nem csupán a tanácskozás központi témakörei kapcsán felmerült viták magyar részről történő rövid, saját szempontú összegzésére és egy, alapvetően a hazai vonatkozású tanulságok kidomborítására koncentráló *szakmai zárszó* megfogalmazására vállalkozott, hanem arra is, hogy *javaslatokat* fogalmazzon meg a hazai katonai felsőoktatási rendszer hatékonyabbá, gyakorlat-orientáltabbá, az új évezred kihívásainak sokkal inkább megfelelővé tétele érdekében.

Köszönettel tartozunk a HM OTF-nek, amely a konferencia költségeinek túlnyomó részét állta. A HM OTF reprezentánsai közül megkülönböztetett köszönettel tartozunk Dr. Szilárd István vezető főtanácsos úrnak, a HM OTF főosztályvezető-helyettesének, aki az előkészítés fázisában mindvégig segítőkész attitűddel kísérte figyelemmel a szervezési munkálatokat, s rendkívül aktív szerepet játszott a tanácskozás lebonyolításában. Az egyetem oldaláról bevont kollégáim és jómagam nevében egyaránt külön is szeretném megköszönni példaszerű együttműködési készségét Kállai László ezredes úrnak, a HM OTF Tanfelügyeleti osztálya vezetőjének (aki a főosztály részéről a tanácskozás előkészítésével és

lebonyolításával kapcsolatos munkálatok operatív irányítójaként tevékenykedett), valamint Angyal Árpád őrnagy úrnak, aki éjt nappá téve, rendkívüli alapossággal, fáradhatatlanul dolgozott a több hónapos előkészítő munkálatok során, majd a konferencia alatt is a tanácskozás sikeréért. A magam és kollégáim nevében példaértékűnek érzem a konferencia előkészítése és lebonyolítása során a fent említett HM OTF-reprezentánsokkal kialakított munkakapcsolatot.

A tanácskozás társszervezőjeként megjelenő ZMNE részéről hálás köszönet illeti a Rektor úr mellett Prof. Sándor Vilmos határőr ezredes urat, a ZMNE oktatási rektorhelyettesét az anyagi és erkölcsi támogatásért. Külön köszönettel tartozom Prof. Harai Dénes úrnak, a ZMNE Társadalomtudományi Intézetének főigazgatójának és Prof. Malomsoki József úrnak, akik mindvégig maximális segítséget nyújtottak a nemzetközi tanácskozás előkészítésének és lebonyolításának minden egyes fázisában. Köszönet illeti továbbá Herendi Károlyné alezredes úrhölgyet, Simon Csilla úrhölgyet, valamint Szilágyi Zoltán százados urat, a ZMNE Nemzetközi osztályának dolgozóit, akik szintén sokat segítettek a konferencia külföldi vendégeinek fogadása kapcsán. Minthogy a konferencia helyszíne Göd volt, így a résztvevő külföldi vendégeknek a reptérről való be- ill. reptérre való kiszállítása, valamint a hazai résztvevőknek a ZMNE Hungária és Üllői úti campusaira való oda-vissza szállításának megszervezése és lebonyolítása során igen nagy teher hárult a ZMNE Gazdasági Főigazgatóság Gazdasági Hivatalának Szállítási alosztályára (ott is elsősorban Gaál Szabó Bélánéra és a sofőr kollégákra) - akik vitézül helytálltak, amiért hálás vagyok nekik.

Végül, de nem utolsó sorban köszönet illeti segítőkészségéért a HM Üdültetési, Egészségmegőrző és Rendezvényszervező Kht. Kelet-Magyarországi Régióvezetőjét, Palázsó Lajos urat; valamint Pánczél Zoltán nyá. ezredes urat, a Kht. Gödi fióktelepének vezetőjét és Bodrogi Lászlóné úrhölgyet, akik kifogástalanul biztosították, külföldi vendégeink nagy meglegedésére, a szállás és étkezés feltételrendszerét.

A nemzetközi tudományos konferencia anyagából készült válogatás könyv alakban is megjelenik majd. Az általam szerkesztett angol nyelvű összefoglaló várhatóan 2002. február végéig, míg a magyar nyelvű fordítás 2002. április elejéig készül el. Bízom abban, hogy mindkét kötetet haszonnal forgatják majd az érdeklődők és a potenciális érintettek.

**Dr. Kiss Zoltán László alezredes egyetemi docens,
a konferencia egyik szervezője**